

STORTINGET

Innst. 349 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:118 S (2020–2021)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nils T. Bjørke, Heidi Greni, Ole André Myhrvold og Geir Pollestad om å ta bedre vare på matjorda gjennom å fastsette et nytt jordvernmål

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026.
2. Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2021 legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.
3. Stortinget ber regjeringen utforme et mål for om-disponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av omdisponering er gode nok, samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsunn Lyngedal, Cecilie Myrseth, Nils Kristen Sandtrøen og Terje Aasland, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Guro Angell Gimse, Kårstein Eidem Løvaas og Tom-

Christer Nilsen, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Senterpartiet, Geir Adelsten Iversen og lederen Geir Pollestad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Venstre, André N. Skjelstad, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til Representantforslag 118 S (2020–2021) om å ta bedre vare på matjorda gjennom å fastsette et nytt jordvernmål. Komiteen viser ellers til brev 18.mars 2021 fra statsråd Olaug Vervik Bollestad. Brevet er vedlagt innstillingen.

Komiteen viser til FNs bærekraftsmål, som er førende for norsk politikk innen en rekke områder, inkludert utrydding av sult, økt matsikkerhet og bærekraftig utvikling av byer og lokalsamfunn.

Komiteen understreker at jordvern er en forutsetning for fremtidig matproduksjon og for matsikkerhet. Vern av dyrket jord vil også bidra til mindre utslipp av klimagasser som følge av mindre behov for nydyrking og mindre karbontap fra jord og vegetasjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at vi står midt oppe i en klimakrise. Klimakrisen endrer verdens muligheter til å produsere mat. I hovedsak er klimaendringenes konsekvenser for matproduksjon negative, men noen land, som Norge, vil kunne ha bedre muligheter for matproduksjon. Dette gjør at det er viktigere enn noen gang at vi holder dyrket jord i hevd på den nordlige halvkule.

Komiteen påpeker at dyrket og dyrkbar mark er en begrenset ressurs. På verdensbasis synker jordens dyrkede areal dramatisk, samtidig som befolkningen

fortsatt vokser. Antall dekar per person går stadig nedover. I 2015 hadde Norge litt over 8 millioner dekar dyrket mark. Dette utgjør bare tre prosent av det norske landarealet.

Komiteen viser til høringen komiteen avholdt 18. mars 2021, der Bondelaget og Naturvernforbundet deltok. Komiteen merket seg at begge høringsinstansene ønsket et nytt og mer ambisiøst jordvernmål, og at begge støttet et mål for omdisponering av dyrkbar mark.

Komiteen viser til jordvernstrategien som ble behandlet i Stortinget i 2015. Denne fastslo at årlig omdisponering av matjord i Norge skulle ligge under 4 000 dekar innen 2020.

Komiteen merker seg at omdisponeringen av matjord i perioden 1994–2003 var på 11 400 dekar. I perioden 2006–2013 ble det omdisponert ca. 7 250 dekar årlig. De foreløpige tallene fra kommunene (KOSTRA) viser at omdisponeringen av dyrket jord var på ca. 3 900 dekar i 2020. Dette er om lag på samme nivå som i årene 2017–2019, og er innenfor det fastsatte jordvernmålet.

Komiteen påpeker at jordvernstrategien ble oppdatert i forbindelse med statsbudsjettet for 2019, og at det er varslet en oppdatert jordvernstrategi i løpet av våren 2021.

Komiteen viser til at måloppnåelse i forhold til måltall i jordvernstrategien er basert på kommunenes KOSTRA-rapportering. Det er derfor svært viktig at KOSTRA-tallene gir et så riktig bilde som mulig av reell omdisponering og nedbygging. Komiteen mener regjeringen i den varslede revisjonen av jordvernstrategien bør gjennomgå hvordan rapporteringen skjer, slik at praksis for rapportering er enhetlig og følger de samme retningslinjene i hele landet.

Komiteen forventer at regjeringen vurderer en innstramming av det fastsatte jordvernmålet når revidert jordvernstrategi legges frem. Komiteen merker seg at regjeringen varsler at de vil vurdere om de skal inkludere et mål for omdisponering av dyrkbar mark i den oppdaterte jordvernstrategien.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å ta vare på dyrket og dyrkbar mark for å sikre matproduksjonen i landet, men påpeker samtidig at hensynet til matproduksjon må vurderes opp mot andre hensyn når jorda skal disponeres. Disse medlemmer støtter ikke en nullvisjon for omdisponering av matjord.

Disse medlemmer er enige i at det er viktig at systemet for rapportering om omdisponering av matjord er utformet på en måte som gir et reelt bilde, og registrerer at Landbruks- og matdepartementet har bedt NIBIO utrede en metode for å registrere faktisk nedbygging av jordbruksareal.

Disse medlemmer viser til at regjeringen skal legge frem en oppdatert jordvernstrategi for sommeren, der et nytt jordvernmål vil bli vurdert.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det haster å få fastsatt et nytt jordvernmål da det gjeldende jordvernmålet løp ut i 2020.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 3 000 dekar årlig innen 2026.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at på veien mot en nullvisjon for nedbygging av matjord vil et nytt halveringsmål være naturlig. Det understrekes at et jordvernmål om maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark er ambisiøst og vil måtte få konsekvenser både for hvordan man planlegger og bygger ut boliger, infrastruktur og industri.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det trengs en konkret strategi med tydelige virkemidler for å nå målet som er satt. Det gjelder både juridiske og økonomiske virkemidler. Det må også legges opp til at det i politiske vurderinger skal legges større vekt på å ta vare på dyrkamarka enn i dag.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil også advare mot forslag og virkemidler som reelt sett ikke beskytter matjorda. Et eksempel på en slik ordning er «jordbytte». Det vil si at en kommune bygger ned matjord samtidig som en annen kommune fjerner areal avsatt til utbygging i sin kommuneplan. Dette er ikke en ordning som tar vare på matjord. Det er utenkelig at alt areal som i ulike kommuneplaner er foreslått omdisponert, skal bygges ned om målene for jordvern skal oppfylles i fremtiden. Bytteforholdet blir dermed ikke reelt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2021 legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det i den senere tid har pågått en diskusjon om hvorvidt den reelle nedbyggingen av matjord er større enn det som fremgår av innrapporteringen. Det er også satt spørsmålstejn ved om vi pålegger rapportering på et for sent tidspunkt, nemlig når arealet ikke skal reguleres ytterligere. Vi mangler også informasjon om hvor mye matjord som faktisk går tapt hvert enkelt år. Det bør derfor utredes alternative måle- og rapporteringsmetoder.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utforme et mål for om-disponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av om-disponering er gode nok, samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2021 legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utforme et mål for om-disponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av om-disponering er gode nok,

samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 3

Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal om-disponering på 3 000 dekar årlig innen 2026.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 4

Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal om-disponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:118 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Nils T. Bjørke, Heidi Greni, Ole André Myhrvold og Geir Pollestad om å ta bedre vare på matjorda gjennom å fastsette et nytt jordvernmål – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 20. april 2021

Geir Pollestad

leder

André N. Skjelstad

ordfører

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT**

Statsråden

Næringskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
PSN/fg

Vår ref
21/419-

Dato
18. mars 2021

LMDs vurdering - Dokument 8:118 S (2020-2021) om å ta bedre vare på matjorda gjennom å fastsette et nytt jordvernmål

Jeg viser til brev fra næringskomiteen av 11. mars 2021, vedlagt representantforslag fra stortingsrepresentantene Nils T. Bjørke, Heidi Greni, Ole André Myhrvold og Geir Pollestad, jf. Dokument 8:118 S (2020-2021). Komiteen ber i brevet om Landbruks- og matdepartementets vurdering av representantforslaget som er gjengitt under.

Representantene har fremmet følgende forslag:

- "1. Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026.*
- 2. Stortinget ber regjeringen i løpet av våren 2021 legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.*
- 3. Stortinget ber regjeringen utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark, vurdere om dagens kriterier for rapportering av omdisponering er gode nok, samt utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord."*

Innledning

Regjeringen ønsker å følge opp FNs bærekraftsmål, og har bestemt at disse skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største nasjonale og globale utfordringer. Bærekraftmålene dreier seg blant annet om å utrydde sult, oppnå matsikkerhet og utvikle bærekraftige byer og lokalsamfunn. Tilgangen til mat globalt må økes med 60 % frem mot 2050, og alle land må bidra ut fra sine klimatiske og arealmessige forutsetninger. I Norge er jordvern en viktig del av arbeidet med å nå målene.

De foreløpige tallene fra kommunene (KOSTRA) viser at omdisponeringen av dyrka jord var på ca. 3 900 dekar i 2020. Hvis dette også blir de endelige tallene, vil vi være under

jordvernmålet for fjerde året på rad, og omtrent på samme nivå som for 2017-2019, da omdisponeringen av dyrka jord var på henholdsvis ca. 3 900, 3 600 og 3 800 dekar. De endelige tallene kommer i juni. Til sammenligning ble det i gjennomsnitt omdisponert ca. 7 250 dekar årlig i perioden 2006-2013 (8 år), og i gjennomsnitt 11 400 dekar i perioden 1994-2003 som var utgangspunktet for halveringsmålet i 2004.

Om å fastsette et nytt jordvernmål om maksimalt 2000 daa dyrka jord årlig innen 2026

Stortinget behandlet i 2015 regjeringens jordvernstrategi, og fastsatte målet om at årlig omdisponering av dyrka jord skulle reduseres til maksimalt 4.000 daa innen 2020.

Regjeringen la fram en oppdatert jordvernstrategi i statsbudsjettet for 2019, etter anmodning fra Stortinget, der jordvernmålet ble beholdt, jf. Prop. 1 S (2018-2019) for Landbruks- og matdepartementet (LMD). Strategien har vært vellykket ut fra at omdisponeringsmålet kan bli nådd for fjerde året på rad i 2020. Jeg tror at fastsettingen av et ambisiøst omdisponeringsmål (fra 6 000 til 4 000 daa) har vært et viktig tiltak i strategien.

I Granavoldenplattformen står det at vi skal nå Stortingets mål innen 2020, noe vi har gjort. Videre står det at vi skal vurdere et nytt måltall for nedbygging av dyrka jord. Dette målet tar jeg sikte på å presentere før sommeren sammen med en oppdatert jordvernstrategi.

Om å legge frem en ny jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.

Regjeringen vil som nevnt over, legge fram en oppdatert jordvernstrategi før sommeren. Her vil vi oppdatere gjeldende tiltak og vurdere nye tiltak for å begrense omdisponeringen av dyrka jord, ut fra et forbedret kunnskapsgrunnlag.

Om å utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark

Ved oppdateringen av jordvernstrategien vurderer vi om det skal settes et mål også for omdisponeringen av dyrkbar mark, men dette vil jeg komme tilbake til. Jeg vil understreke at den dyrkbare marka indirekte blir gitt verdi gjennom målet for dyrka mark, fordi dyrkbar mark er en avgjørende ressurs for å kompensere for nedbyggingen av dyrka mark.

Norge har i overkant av 12 mill. dekar dyrkbar mark. Til sammenligning er det ca. 10 mill. dekar jordbruksareal i drift i Norge i dag, inkludert overflatedyrka jord og innmarksbeite.

Vi har imidlertid svært lite dyrkbar mark som er godt egnet til å produsere matkorn, fordi bare ca. 1,7 % (208 000 daa) er i klimasonen som er godt egnet til matkorndyrking. Tar vi ut areal med andre store miljøverdier, eller som pga. grunneierforhold eller jordbruksmessige forhold ikke er aktuelt for oppdyrking, så er det sannsynligvis lite igjen i den beste klimasonen for matkorndyrking.

Om å vurdere om dagens kriterier for rapportering av omdisponering er gode nok

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte 1. februar 2021 en artikkel om nye tall for faktisk nedbygging av jordbruksareal. Tallene er betydelig høyere enn KOSTRA-tallene, men en viktig årsak til det er at disse tallene også omfatter landbrukets egen nedbygging. Det er også andre forskjeller i beregningsmåten, og det er usikkerhet knyttet til de nye tallene. Bl.a. baseres de nye tallene på usikre opplysninger fra matrikkelen, på beregninger ut fra bygningsomriss, og på tolkning av flybilder som normalt tas med 4-8 års mellomrom. Denne

rapporten fanger heller ikke opp omdisponering av en del areal som blir omdisponert til andre formål enn landbruk, men som ikke blir nedbygd (for eksempel parkområder).

Vi har bedt NIBIO utrede en metode for å registrere faktisk nedbygging av jordbruksareal. Dette vil være viktig for å registrere landbrukets nedbygging, og for å vite mer om kvaliteten på områdene som blir bygget ned. Jeg mener vi bør bruke tid på å vurdere hensiktsmessigheten ved ny metodikk sammenlignet med KOSTRA-rapporteringen. KOSTRA-rapporteringen viser hva kommunene har omdisponert til andre formål gjennom sine vedtak, den har pågått i mange år, og det er viktig med lange tidsserier for å følge utviklingen.

Om å utforme tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord

Landbrukets egen nedbygging av dyrka og dyrkbar jord har et stort omfang. En undersøkelse som ble gjort av SSB og NIBIO i 2017, viste at landbruket stod for 22 pst. av omdisponeringen av dyrka jord, og i gjennomsnitt 1 750 daa per år (gjennomsnitt for perioden 2004-2015), jf. SSB-rapport 2017/14 "*Nedbygging av jordbruksareal*". Ifølge SSB-artikkel publisert 1. februar 2021 var landbrukets nedbygging på hele 2 600 daa i 2016, og i gjennomsnitt minst på 1 930 daa pr. år i perioden 2017-2019.

Stortinget ba i anmodningsvedtak nr. 155 (2018-2019) regjeringen om "*å utrede en generell søknads- og meldeplikt i jordloven for å regulere landbrukets egen nedbygging av dyrket og dyrkbar mark*". Vedtaket ble gjort i forbindelse med at den oppdaterte jordvernstrategien ble fremlagt for Stortinget i statsbudsjettet for 2019 (Prop.1 (2018-2019)). På denne bakgrunn fikk Landbruksdirektoratet i oppdrag å utrede dette, noe de har gjort i rapport nr. 35/2019 "*Landbrukets egen nedbygging*", som ble overlevert 20.12.2019. I denne rapporten foreslår direktoratet å innføre en meldeplikt for alle byggetiltak i landbruket, og evt. angi dette nærmere i en forskrift.

Jeg har valgt ikke å gå videre med en slik løsning nå, jf. orienteringen i Prop. 1 S (2020-2021) for LMD. Rapporten fra Landbruksdirektoratet viser at det finnes andre tjenlige og mindre inngripende virkemidler som kan være aktuelle. Vi vil derfor blant annet følge opp gjennom rundskriv og bedre veiledning innenfor dagens regelverk.

Oppsummering

Som omtalt over vil jeg legge fram en oppdatert jordvernstrategi før sommeren. I den oppdaterte strategien, vil et nytt mål bli vurdert. Samtidig vil vi oppdatere gjeldende tiltak og vurdere nye tiltak for å begrense omdisponeringen av dyrka jord, dette ut fra et forbedret kunnskapsgrunnlag.

Med hilsen

Olaug Vervik Bollestad

